

Розділ 3
ЗАЧІСКИ XVII–XVIII СТ.

3.1. ЗАЧІСКИ СТИЛЮ БАРОКО

Стиль бароко зародився наприкінці XVI ст. в Італії й поширився у багатьох країнах Європи. Найбільше цей стиль проявився в архітектурі, живописі, декоративно-прикладному мистецтві. Його характерні риси — підкреслена театральність, парадність, ефектність, пишність.

«**Бароко**» італійською означає «химерний», «фантастичний», «вигадливий»; ще так називали мушлі неправильної, незвичайної форми. Стиль бароко — це «свято без причини»; він досяг найбільшого розвитку в Франції. Протягом XVII ст. французький королівський двір був законодавцем мод для всієї Європи. Для поширення мод були створені ляльки з воску — «Велика Пандора» та «Мала Пандора», а також засновано журнал «Галантний Меркурій». Ляльки демонстрували одяг, білизну, а з журналу можна було довідатися про нові напрями у моді, роздивитися малюнки і навіть прочитати критичні відгуки щодо модних напрямів в одязі й косметичі.

Розкішні палаци, церкви, будинки аристократів прикрашали скульптурами, дзеркалами, вигадливими меблями з чорного та червоного дерева. Вони створювали певний фон для людини, створюючи одне ціле з її зовнішністю, зачіскою, костюмом, манерами.

Форми і силуети одягу часто диктували моду й на зачіски. Після зникнення високих комірів повернулася мода на довге волосся. Ідеалом для жінок вищих суспільних станів стали манірність, бездіяльність. Модна жіноча фігура — з тонкою талією, пишними стегнами, похилими плечима, граціозною шиєю. Жіночі зачіски у різні періоди епохи бароко були різноманітними. Спочатку цей стиль характеризували плоскі зверху і збиті на бочках об'єми. Потім жінки носили гладенько зачесане на тім'яні зачіски; на чоло спадали дрібні спіралеподібні локони, а на потилиці зав'язували пучок. Ще згодом, на завершальному етапі панування стилю бароко, характерними були високі пірамідоподібні зачіски у вигляді башти.

До 20-х років XVII ст. в моді на жіночі зачіски ще можна було вловити віддалений іспанський вплив; характерним було декоративне використання коштовностей. Але наставала нова ера перукарського мистецтва, і на зміну старим, традиційним прийшли зачіски нових типів.

На початку 20-х років XVII ст. велику популярність мала коротка чілка «гарсет» (рис. 3.1) з прямого або завитого волосся. Її ввела в моду Марія Медичі. Зачіска «гарсет» поширилася не тільки у Франції, а й в усіх європейських країнах, особливо в Англії та Нідерландах.

Рис. 3.1. Коротка чілка «гарсет»

У 20–30-ті роки XVII ст. зустрічалися варіанти зачісок одного стилю: короткі, що не закривали шиї, пасма на скронях завивали за допомогою пари, потім розчісували й збивали. На потилиці формували пучок «туф»; волосся розчісували на прямий проділ, із боків його підстригали і хвилясто закручували, довгі пасма на потилиці заплітали в коси й укладали у вигляді корони. Зачіску прикрашали перлами.

У середині XVII ст. стала модною зачіска «тортьє» (хвиляста). Більшу частину волосся укладали на потилиці в пучок, а довгі бокові пасма від коренів завивали трохи недбалими локонами або хвилястими формами.

Зачіска королеви Анни Австрійської була плоскою спереду, на потилиці кріпився шиньйон із завитого волосся, що частково спадало на груди. З 1653 р. ці пасма закручували штопороподібно (рис. 3.2 а).

Дуже популярною і декоративною в 50–60-ті роки XVII ст. була зачіска «а-ля Севіньє» (переважна більшість зачісок мала назви на честь дам, які їх вигадували). У зачісці маркизи Марії де Севіньє чоло залишалося відкритим, завите за допомогою пари волосся спускалося на плечі, а волосся на скронях, зібране в пучки, підв'язували стрічкою (рис. 3.2 б). Зверху надягали чепець «бонне», газову наколку або «ток» з пером і коштовним камінням.

Ім'ям Марії Манчіні назвали вигадану нею в 60-ті роки XVII ст. зачіску. Волосся, пишно збите на скронях у вигляді двох

а

б

Рис. 3.2. Популярні зачіски:

а — зачіска королеви Анни Австрійської; б — зачіска мадам Севіньє

пінкуль, було поділене прямим проділом. Знизу на потилиці його завивали в спіральні локони і спускали на плечі (рис. 3.3).

У 1670 р. придворна жінка-перукар Мартін вигадала оригінальну жіночу зачіску, яку назвали «юрлю-берлю» (рис. 3.4. а). В цій зачісці локони або буклі симетрично укладали рядами з боків до маківки за допомогою петель із стрічок. Зачіска була дуже популярною, і на її основі виникло багато варіантів. У деяких модифікаціях навіть використовували коралі і прикривали його існуючими буклями або маскуваннями стрічками. На плечі та груди випускали один-два локони (рис. 3.4 б).

Рис. 3.3. Зачіска Марії Манчіні

Рис. 3.4. Зачіска «юрлю-берлю»
 а — у виконанні Мартін; б — одна з
 модифікацій зачіски «юрлю-берлю»

Більшість жінок носили зачіски, в яких деталі розміщувалися асиметрично. Наприклад, сформувавши на скронях пучки, з волосся, їх накручували, завивали в локони різної довжини і кількості з кожного боку.

У 70-х роках XVII ст. маркіза Ментенон створила зачіску «вузол покори». Це була гладенька, з вузлом на потилиці, дуже скромна зачіска.

З 1680 р. і до кінця стилю бароко в моді панувала зачіска «а-ля Фонтанж». Марія Анжеліка де Скорайль де Рувіль-Фонтанж, красуня-білявка з блакитними очима, фаворитка Людовика XIV зачарувала монарха своєю красою. Доля Анжеліки була трагічною. Її красі заздрили суперниці, й урешті-решт улюбленицю короля було отруєно. За легендою, в 1680 р. Анжеліка де Фонтанж на прогулянці в лісах Фонтенбло зачепилася зачіскою за гілку дерева. Кмітлива дівчина зняла підв'язку з панчохи і підв'язала розтріпане волосся. Король був у захваті й велів їй завжди носити таку зачіску. Вже наступного дня всі придворні дами зробили собі таку саму зачіску. Зачіску «а-ля Фонтанж» носили понад 30 років, вона мала більше ста варіантів. В основі цієї моди були різні модифікації і природних і штучних локонів, переплетених стрічками. Один локон, як правило, спадав із потилиці наперед, над чолом, з двох боків укладали

a

б

в

г

Рис. 3.5. Варіанти «фонтанжів»:

а — фонтанж, доповнений ниткою перлів; *б* — фонтанж, оформлений із валикоподібних буклів; *в* — фонтанж із наколкою; *г* — фонтанж конусоподібної форми з мереживом

нітки у вигляді місяця. Зачіску змазували яєчним білком або розтопленим жиром, прикрашали квітами, мереживом, коштовностями. Деякі варіанти «фонтанжів» на зразок перук-капелюхів мали каркас із дроту. Щоб носити подібну конструкцію, деякі жінки повністю голили голови. Головною прикрасою зачіски завжди була шарфана віялоподібна, мереживна наколка (рис. 3.5 *а, б, в, г*).

а

б

Рис. 3.6. Варіанти чоловічих зачісок: а — зачіска із завитого волосся; б — типова зачіска 30-х років XVII ст.

Жінки прикрашали завите волосся рядами петель із стрічок. Пізніше робили шапочки-фонтанжі з мережива, складеного віялом; їх називали «палісадник» і вони були не менш популярними, ніж самі зачіски.

Наприкінці панування стилю бароко аристократки почали носити дуже високі перуки з безглуздими назвами — «капустя», «спаржа», «кішка», «миша», «труба» та ін. Перуки і зачіски із власного волосся носилися пудрою.

Ідеалом чоловічої краси став світський придворний. Аристократи мали навчатися музики, пластики, танців, вивчати етикет. Бароковий ідеал чоловіка — це величність постави, галантна поведінка з дамами. Прикладом для наслідування був король Франції Людовик XIV — «король-сонце», високого зросту, з довгим золотавим волоссям, гарний танцюрист, стрілець, вершник, мисливець. Він почав диктувати моди, які поширилися далеко за межами Франції. Однак слід зазначити, що розвиток французької моди розночався і набув своїх характерних рис ще за часів Людовика XIII (1610–1643). З появою відкладних комірів довжина волосся в чоловічих зачісках збільшилася (рис. 3.6. а, б). Довге пухнасте волосся мало різні варіанти оформлення.

Ще коли Людовик XIV був дитиною, двір уже намагався наслідувати його дитячі зачіски. Модну зачіску так і називали: «дитячому», і складалася вона з великої кількості локонів. Герцог Лотаринзький вигадав свій варіант оформлення цієї зачіски. Одне або два пасма були довшими за інші, їх заплітали у кіски чи укладали в локони і доповнювали бантом одного кольору з костюмом. Якщо це був знак особливої уваги до якоїсь дами, колір банта збігався з кольором її сукні. Зачіску назвали «а-ля Каденетт», або «любовний локон», і проіснувала вона до кінця XVII ст.

Особливо популярною зачіска стала серед молодих дворян (рис. 3.7).

Не менш популярною була зачіска «а-ля комета», по суті, подібна до «а-ля Каденетт». Замість кісок чи локонів з одного боку залишали пасма, довші від інших, які вільно звисали, і це нагадувало хвіст комети.

Зачіски формувались як із власного, так і з накладного волосся. З 1615 р., майже двісті років, у моді були перуки. Ерве, майстер постижерного мистецтва в період бароко, винайшов спосіб кріплення волосся до голови. Локони розміщувалися горизонтально прямими пасмами до 10 см завширшки. Вони спадали на плечі, спину, а над чолом розділялися проділом. Спочатку перуками користувалися чоловіки, які мали лисину, але після того, як абат Рив'єра у 1620 р. замовив собі подібну «перуду» з волосся, їхня популярність зростає. Завивали перуки за допомогою пари, кучері й локони при цьому довго зберігали свою форму. З'явилися різноманітні варіанти укладок буклів або локонів, пришитих до тюлевої основи. Спереду, на манеру «каденетт», з обох боків залишали пасма, довші від інших; їх підгортали у вигляді петлі, зав'язували і прикрашали бантом чи стрічкою «фавор». Під час правління Людовика XIII зачіски й перуки доповнювали ширококрисими капелюхами з фетру, прикрашеними білим, блакитним, червоним страусовим пір'ям, срібними пряжками, бантами.

Хоча перуки увійшли в моду ще за Людовика XIII, класичною епохою перук усе ж вважається період правління Людовика XIV. У ці роки (1643–1715) найпоширенішою була перука «а-ля Швєтт» (рис 3.8. а, б). Вона стала частиною придворного костюму, а також головним убором вищих сановників і вчених.

Форми перук не були одноманітними. Нараховувалося близько 30 їх видів. Особливо цінувалося біляве волосся. Перуки інших кольорів почали посипати пудрою. Як правило, їх робили з накладного волосся, але зустрічалися перуки з козячої шерсті або

Рис. 3.7. Зачіска «а-ля Каденетт», або «любовний локон»

a

б

Рис. 3.8. Перуки «а-ля Бінетт»:
a — з чітко розміщеними буклями; *б* — з хаотично розкиданими буклями

a

б

в

Рис. 3.9. «Алонжеві» перуки:
a — зачіска в стилі Людовика XIV; *б* — перука з трьома бридами; *в* — вільна завивка на перуці

кінського волосу. Мода на перуки стала настільки поширеною, що багато країн Європи почали замовляти їх у Франції. В цей час майстри постижерної справи не сиділи без роботи: завдяки примхам моди вони добре заробляли. Королівський двір утримував майже 500 перукарів, які причісували їй пудрили перуки.

У другій половині XVII ст. перуки збільшилися в розмірах. З'явилася «алонжева» перука. Буклі нашивали на основу з тюлю в хаотичному порядку: вертикально, горизонтально, а над чолом їх укладали у вигляді піраміди з обох боків від проділу (рис. 3.9).

Якщо в період дитинства Людовика XIV придворні носили пухнасті перуки «пудель», «грива лева» та подібні до них, то, наслідуючи дорослого монарха, придворні одягли довгі перуки. Над чолом об'єми робили ще більшими, вони нагадували збитий «кок». Наприкінці XVII ст. з'явилася так звана «трибридна» перука, яка складалася з довгої бриди буклів уздовж спини і двох коротших з боків, що спадали на груди. Поступово з'явилися варіанти укладок на перуках. Наприклад, замість буклів можна було побачити вільну завивку у вигляді кілець, локонів.

На межі XVII–XVIII ст. особливого значення надавали проділам на перуках. Їх робили посередині, ілюзорно поглиблюючи рахунок буклів, які стирчати в боки, а також нагромадженням волосся вгорі, що нагадувало роги. Ці перуки так і називали — «рогаті». У той час перевагу віддавали золотавому, рудому, каштановому кольорам перук.

У період бароко пишні бороди не були популярними. Чоловіки голили обличчя, залишаючи на підборідді невелику борідку, що нагадувала цятку, нанесену пензлем. Вона мала назву «муш а-ля руаяль», або просто «муш», «а-ля руаяль», тобто «королівська муха», «мушка», «по-королівськи» (рис. 3.10).

Форма такої борідки з'явилася ще за часів Людовика XIII і протрималась у моді до 60-х років XVII ст. Цікавою є легенда про появу «мушки». Усуплений від державних справ кардиналом Рішельє, Людовик XIII байдикував і займався різними дурницями. Якось йому заманулося поголити всіх офіцерів придворного полку; король наказав залишити на підборідді тільки маленький трикутник волосся. Відтоді борідка «муш а-ля руаяль» стала найпопулярнішою у Франції та поза її межами. Борідку, як правило,

Рис. 3.10. Борода «муш а-ля руаяль»

доповнювали невеликі короткі вуса, кінці яких трохи стирчали догори. Деякі чоловіки носили тонкі, наче нитки, підголені посередині вуса «шевальє».

На початку 60-х років XVII ст. борода зникла, а придворні, наслідуючи Луї XIV, носили тільки вуса «шевальє» над верхньою губою; наприкінці 60-х років і вуса вийшли з моди. Їх можна було побачити тільки в офіцерів. Деякі з них дозволяли собі ще борідку «еспаньйола».

У побуті для збереження зачіски чоловіки користувалися спеціальними мішечками із шкіри або тафти, в які ховали волосся. Доповнювали зачіски капелюхами, а наприкінці XVII ст. у моду ввійшли «треуголки» — капелюхи із завернутими з трьох боків крисами.

У добу бароко чоловіки пудрили обличчя, користувалися парфумами, надягали сережки з перлів, брошки, персні, віддавали перевагу мереживу, прикрасам у вигляді бантів, стрічок; словом, уподібнювалися до жінок.

3.2. ЗАЧІСКИ СТИЛЮ РОКОКО

Після бароко настав час стилю рококо. У першій половині XVIII ст. тривало вдосконалення придворних поглядів на моду. Закоподавцями у моді, як і раніше, залишалися Париж і королівський двір. Однак естетичний ідеал змінився. Порівняно з переваженістю та помпезністю зачісок бароко з'явилися деяка легкість, витонченість, граціозність рококо, але залишилася характерна для бароко театральність. Жінки й чоловіки нагадували ляльок, що не мають вікової межі. Надзвичайно модними стали напудрені перуки. Стиль рококо відображав смаки аристократії. Модним, зокрема, було все, пов'язане з морською стихією. Це не випадково, бо термін «рококо» (rococo) походить від слова «риковина» (rocaille). Завиті у візерунки пасма, хвилі, буклі порівнювали з обрисами мушлі, морськими хвилями; навіть використання пудри для зачісок нагадувало морську піну. З'явилися неймовірно складні зачіски, які виконували «куафери» — висококваліфіковані майстри.

За часів Марії-Антуанетти в Парижі було засновано Академію перукарського мистецтва. Тоді у моді переважала висока зачіска на каркасі (до 70–80 см заввишки), яку називали «куафіюра». Тільки зачіску прикрашали мереживом, пір'ям, перлами, стрічками й іншими аксесуарами. Своє мистецтво в оформленні зачісок вивчали справжні художники-перукарі (Легре, Леонар, Антуан, Даже та ін.) У Парижі куафер короля Людовика XV метр Леонар

Рис. 3.11. Зачіска «мала пудрена»

створив Академію перукарського мистецтва, яка готувала спеціалістів-куаферів. Характеризуючи зачіски стилю рококо, слід зазначити, що на ранньому етапі його розвитку ще можна було побачити зачіски типу «фонтанж». Вони дещо змінилися, стали зручнішими («фонтанж-комод»). Їх, як і раніше, прикрашали наголками з мережива.

На зміну «фонтанжам» з'явилися зовсім нові форми — компактні, з великою кількістю завитків, що нагадували мушлі в морських хвилях. Найчастіше волосся на потилиці зачісували гладенько догори в напрямку маківки. Зачіску носипали пудрою. Мабуть, саме тому її називали «мала пудрена» (рис. 3.11).

Як і в попередні часи, свою назву зачіска часто отримувала на честь жінки, яка її вигадала й перша почала носити. Так, фаворитка короля графиня Коссель до зачіски «мала пудрена» додала два локони, що спускалися з потилиці на плечі й груди, і зачіску стали називати «мадам Коссель». Зачіска мала великий успіх і була відомою у багатьох варіантах. Марія Лещинська додала до неї перст та брошку, і зачіску вже почали називати «мадам Лещинська», або «полонез».

Пізніше, в 30-ті роки XVIII ст., з'явився новий силует зачіски. Великі, овальні, гладенькі, створені зі збитого волосся

Рис. 3.12. Зачіска з великими, овальними, гладенькими формами зі збитого волосся

та кіс або у вигляді вінка, діадеми. Назви зачісок у цей час найрізноманітніші — від імен жінок до назв типу «сумна», «таємнича», «меланхолія» та ін.

Наприкінці 70-х років стала популярною одна з багатьох зачісок Марії-Антуанетти. За силуетом вона нагадувала перевернуту трапецію, виконували її на каркасі, з боків додатково кріпили постижі у вигляді буклів. З потилиці наперед спускали два довгих локони. Зверху зачіску прикрашали пір'ям, намистом із перлів, брошкою, мереживом. Зачіска мала величезний успіх, тому з'явилося дуже багато її варіантів. Вони були різні за розмірами від помірних до дуже великих (рис. 3.13. *а, б*).

Один із варіантів можна побачити на портреті герцогині де Бофор англійського художника Томаса Гейнсборо (рис. 3.13 *а*).

«Подвійна» зачіска того часу являла собою велику збиту кулю з волосся. Зверху її доповнювали дві-три страусові пір'я та мереживо, а знизу асиметрично укладали горизонтальні локони: з правого боку — два, з лівого — один. Локони підв'язували стрічками.

Неймовірно вигадливими, декоративними були зачіски типу «фрегат» (рис. 3.14 *а*). Їх робили з великою кількістю постижів

форми зачісували догори (рис. 3.12). Ці зачіски горизонтально прикрашали стрічками або буклями. В деяких випадках на потилиці додатково кріпили постижі, квіти, випускали з потилиці на груди одне або два пасма. Великі форми зачісок створювали також за рахунок завивки волосся — «тапі». Крім квітів і постижів, подібні зачіски доповнювали стрічками, пір'ям, брошками, посипали пудрою. З метою збереження конструкції складних об'ємних зачісок використовували спеціальні помади для волосся, яєчний білок, тваринний жир.

У деяких жіночих зачісках стилю рококо волосся укладали у вигляді джгутів

створюючи форми, що нагадували бурхливі морські хвилі. Доповнювали такі зачіски моделями кораблів, фігурками людей, прапорцями, стрічками.

Викопували також зачіски, в які кріпили кошики з квітами, фруктами, овочами. Такі «куафюри» сягали до 80 см заввишки, зберігалися декілька днів, навіть тижнів. Зачіска робилася індивідуально і вимагала великої кількості шпильок, пудри, помади,

a

б

в

Рис. 3.13. Варіанти зачіски Марії-Антуанетти:

- a* — Жан Франсуа Жаніне. Портрет Марії Антуанетти (1777);
- б* — Томас Гейнсборо. Портрет королеви Шарлотти Англійської;
- в* — Томас Гейнсборо. Портрет герцогині де Бофор

а

б

Рис. 3.14. Зачіска типу «фрегат»:

а — зачіска з моделлю фрегата, доповнена стрічками, пір'ям, квітами;
б — пудрена зачіска з драпірованою стрічкою

Рис. 3.15. Зачіска принцеси Ламбаль

тому намагалися зберегти її якнайдовше (рис. 3.14 б). Леонар придумав і механізм, який давав змогу зачісці ставати меншою, коли дами користувалися каретою. В застосуванні косметики змін у цей період майже не сталося.

Наприкінці XVIII ст. популярною стала зачіска принцеси Ламбаль. Її характерна риса — асиметрія. Волосся хвилясто зачісували від чола до маківки. З правого боку від маківки кріпили каркас із м'якого пап'єра й начісували на нього волосся. Зверху на потилиці укладали три великих буклі, під ними — дрібні завитки, а знизу на потилиці залишали три пасма. Одне завивали штопором, подібно, друге підгортали у вигляді петлі, третє робили коротшим і

завивали легкою хвилею. Зверху зачіску прикрашали бантом і стрічками, доповнювали квітами, розміщеними асиметрично. Зачіска мала величезний успіх; було розроблено велику кількість її варіантів (рис. 3.15).

Більшість зачісок у період панування рококо виконувалися на перуках. Це вимагало великої кількості штучного волосся, шиньйонів, різних доповнень. Наприкінці XVIII ст. замість білих пудрених перук, з'явилися каштанові, мідні, золотаві, руді.

Чоловічі зачіски стилю рококо порівняно з попереднім стилем стали менші за розміром (рис. 3.16), їх щільно покривали пудрою.

Як правило, перуки були без проділів, із невеликим збитим об'ємом над чолом, горизонтальними буклями на скронях і «хвостом» на потилиці. Маючи ті самі характерні риси, чоловічі зачіски все ж зустрічалися у великій кількості модифікацій.

Наприклад, зачіска «кйю» була популярною серед придворних. Вона мала характерні риси стилю, її доповнювали на потилиці чорним бантом (рис. 3.17). А вкладений до спеціальної сітки або мішечка «хвіст» мав нову назву — «а-ля гаманець».

Коли волосся на скронях спускали донизу, трохи закручуючи або залишаючи стирчати у боки, таку зачіску називали «крила голуба» (рис. 3.18). Деякі чоловіки носили зачіски з укладеними від скроні до скроні, через тім'я, правильними рядами буклів.

Залишок волосся гладенько зачісували на потилицю і спускали в «хвіст» на рівні шиї, де його перев'язували стрічкою в один-два

Рис. 3.16. Чоловічі зачіски стилю рококо

Рис. 3.17. Зачіска «кйо»

Рис. 3.18. Зачіска «крила голуба»

Рис. 3.19. Зачіска «а-ля катоган»

етапи або підгортали у вигляді петлі. Ця зачіска мала назву «а-ля катоган» (рис. 3.19).

Зачіски «свинячий хвіст», «хвіст щура», «хвіст миші» мали замість вільно спущеного волосся на потилиці тонку кіску, тонкий джгут або жорсткий «хвіст», які додатково перев'язували ремінцями чи вставляли всередину дріт. Деякі чоловіки використовували спеціальні футляри. Часто кіски, джгути, «хвости» були знімними.

Особливо модною вважалася перука «три молоточки». Мабуть, це одна з небагатьох перук, що мали прямий проділ. Він поділяв волосся на два боки. Від проділу до скронь волосся завивали хвилясто, поступово переходячи на кучері на скронях. Потім у напрямку до потилиці й по всій середньопотиличній зоні горизонтальними рядами укладали буклі. Знизу на потилиці залишали три пасма; середнє пасмо, найкоротше, завивали штопороподібно, а з боків пасма підгортали у вигляді петель і зав'язували стрічками. Зачіска мала декілька варіантів, її спрощували, збиваючи

Рис. 3.20. Перука «три молоточки»

об'єм на тім'ї, середню зону потилиці зачісували гладенько, зпи-зу в два-три ряди укладали буклі або валики, а під ними кріпи-ли постижні деталі (хвилясті та петлеподібні пасма). Перуку посилали пудрою (рис. 3.20).

Під кінець панування стилю рококо у чоловічій моді з'яви-лися зачіски з частково стриженим волоссям. Наприклад, при виконанні зачіски «їжак» підстригали скроні, чуб (його зачісува-ли від обличчя), вся тім'яна зона та верхня частина потилиці. Знизу залишали подовжене волосся, яке по колу укладали у ви-гляді петель. До такої зачіски іноді кріпили «хвіст». Подібні зачіски робили не тільки на перуках, а й на своєму волоссі. Пудра в зачісці на той час вийшла з моди.

3.3. ПЕРУКАРСТВО У ФРАНЦІЇ КІНЦЯ XVIII СТ.

Ідеалом жіночої краси у французів стала темнокоса красуня середнього зросту, учасниця штурму Бастилії — Теруань де Ме-рикюр. Відповідно у чоловіків ідеалом для наслідування були Ро-бесп'єр і Марат. На моду справляли значний вплив революційні події. В кольоровій гамі переважали кольори французького пра-пора: білий, синій, червоний. Стали популярними смугасті ткани-ни. Пудрені перуки були оголошені поза законом. Лише дехто «поношував» стару моду. Жінки носили зачіски, що нагадували грецькі та римські. Великою популярністю користувалися вузли. Їх носили як жінки, так і чоловіки.

У Франції 1789 р. відбулася революція. Історичні події накла-ли свій відбиток на розвиток мистецтва взагалі й перукарського зокрема. У другій половині XVIII ст. паралельно зі стилем роко-ко почав виявлятися новий напрям у мистецтві — класицизм. До кінця XVIII ст. зі змінами в політичному житті змінилися й по-гляди на культурні цінності, з'явилася потреба у творах мистецтва часів античності.

Аристократки, що звикли носити великі пудрені перуки, в пе-ріод Директорії (1795–1799) робили зачіски зі свого волосся, вивчаючи його у пишні форми. Збите волосся доповнювали шпильонами, додатковими деталями, прикрашали стрічками (переважно блакитними), локонами на потилиці.

Здебільшого, жінки почали обрізати волосся і під впливом політичних подій робили зачіски «жертва», «неймовірна», «ди-кунка», «під повішеника», «собачі вуха» та подібні. Такі зачіски носили і жінки, й чоловіки (рис. 3.21).

Наприклад, у зачісці «жертва» голили потилицю, начебто втворюючись до срати на гільйотині. Зачіску «дикунка» виконували

Рис. 3.21. Зачіска часів
Великої французької
революції

Рис. 3.22. Зачіска
«дикунка»

Аристократки робили зачіски з підстриженого волосся, але старанно надавали йому форми (рис. 3.26).

Наприкінці XVIII — у перші роки XIX ст. чоловіки носили зачіску «а-ля Титус» (рис. 3.27). Її виконували на короткому волоссі й вона нагадувала зачіску Тита Веспасіана — римського імператора. Для чоловічих зачісок стало характерним коротке волосся

на основі абияк підстриженого волосся. Воно було різної довжини й не дбало спадало на плечі, спину, зовсім не поєднувалося пасмами (рис. 3.22).

Як уже зазначалося, дуже популярною стала стрижка; з відстриженого волосся робили перуки та інші постижерні вироби. Перуки з натурального волосся змінювали кілька разів на день, надягаючи то світлу, то руду, то темну. Перуку вже не пудрили.

У період Директорії спостерігався великий інтерес до античності. Вплив античної моди призвів до появи у жінок простих, природних зачісок, наприклад різновиду зачіски «під Тита» (рис. 3.23). Вона нагадувала грецький «корімбос», її виконували з кіс, укладених на маківці в оригінальний пучок. Зовнішньою лінією кола уклали косу, а з-під неї випускали завиті локони.

Потяг деяких жінок до стрижок відображено у зачісці мадам Рекам'є (рис. 3.23 б), дуже популярній у період Директорії. На портретному зображенні мадам Рекам'є можна побачити локони, які вільно спадають навколо обличчя. Волосся на потилиці підібране догори і на маківці закріплене однією шпилькою. Виконували зачіски й з довгого волосся, обов'язково пишного збитого, підв'язаного стрічками, без застосування пудри (рис. 3.24).

Як і чоловіки, жінки носили зачіски, що нагадували «катоган» (рис. 3.25).

а

б

Рис. 3.23. Різновиди зачісок:

а — «під Тита»; б — Жак-Луї Давид. Портрет мадам Рекам'є (фрагмент)

Зачіска «а-ля Каракалла» (рис. 3.28 а) мала в основі завиті дрібні кучері. Деякі чоловіки доповнювали її однією сережкою у вусі. На основі коротких стрижок у моді відродилася зачіска «їжак», характерною рисою якої було коротке волосся, що стирчало в усі боки. Зачіска «а-ля катоган» також залишилася у чоловічій моді (3.28 б).

Чоловіки стали збивати волосся над чолом, зачісувати його на обличчя. Почалася мода на бакенбарди, які у багатьох випадках були продовженням зачіски. При цьому вуса та бороди голили (рис. 3.29 а, б).

Доповненням до зачісок у жінок були універсальні прикраси капелюхи різноманітної форми. Згодом з них

Рис. 3.24. Фрагмент картини Рози Дюкре. Портрет графині Діани де Ланжерон

а

б

Рис. 3.25. Зачіски типу «катоган»:
а — варіант народної зачіски; б — зачіска аристократок

Рис. 3.26. Зачіска
з підстриженого волосся

Рис. 3.27. Чоловіча зачіска
«а-ля Титус»

утворився новий вид — двокутний капелюх з широкими крисами, які спереду і ззаду загортали догори. Починають з'являтися циліндри з плоскими, досить широкими крисами. Однією з емблем Великої французької революції став фрігійський ковпачок м'який, конічної форми, товстий кінець якого звисав спереду, зверху або збоку. Віп був червоного кольору, прикрашений кокардою з трьох кольорів (синій, білий, червоний).

Найхарактернішими аксесуарами кінця XVIII ст. були носові хусточки, рукавички, хутряні муфти, тростини, парасольки, тубуси, керки, годинники, лорнет.

Рис. 3.28. Чоловічі зачіски:
а — «а-ля Каракалла»; б — «а-ля катоган»

Рис. 3.29. Бакенбарди:

Франсуа Жерар. Портрет пана Тортоні (1820); б — Томас Лоренс. Портрет
сера Агар-Елліса, першого лорда Довера (1825)

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. Чим відрізняється стиль зачісок епохи бароко від стилю рококо?
2. Наведіть приклади зачісок, характерних для моди часів Марії-Антуанетти.
3. Які зміни відбувалися у чоловічій моді наприкінці епохи стилю рококо? Назвіть характерні особливості зачісок періоду Директорії.
4. Який вплив мала античність на перукарське мистецтво Франції після повалення Директорії? Спробуйте пояснити причину цього впливу, аналізуючи характерні риси модного образу тих часів.
5. Що було характерним для чоловічих зачісок за часів Великої французької революції?

